

Poetica amintirilor

Irina Mavrodin

un portret fragmentar

Volum coordonat de

Alina Ioniță, Anne-Marie Codrescu, Patricia Apostol

Cuprins

<i>Argument</i>	5
<i>Invitație la lectură</i>	9
Partea întâi – <i>Cultura ca modus vivendi</i>	13
<i>Retrosopii biografice</i>	15
<i>Mărturii în facsimil</i>	91
<i>Portret în imagini</i>	99
Partea a doua – <i>Glasul amintirilor</i>	121
Valeriu Râpeanu – <i>Oameni care au rupt barierele</i>	123
Mircea Ardeleanu – <i>Și eu am cunoscut-o pe Irina Mavrodin. Poietica unei (distante) apropieri</i>	131
Genoveva Preda – <i>Miracolul unei prietenii</i>	141
Constantin Zaharia – <i>Eleganța ca principiu de viață</i>	145
Rodica Brad – <i>Un destin închinat literelor</i>	155
Dumitra Baron – <i>Un tărâm al memoriei</i>	161
Maria-Otilia Oprea – <i>Irina Mavrodin, omul care și-a înmulțit talanții din plin</i>	171
Cristina Rhea – <i>Dumnezeu a îngăduit să ne întâlnim</i>	179
Rodica Stoicescu – <i>Modelul unui antimodel</i>	183
Patricia Apostol – <i>Avoir un lieu, avoir lieu</i>	187
Alina Ioniță – <i>Sarea pământului, lumina lumii</i>	191

Partea a treia – Interpretări în contrapunct	207
Odile Riondet – <i>Filosofia de viață în scrierile Irinei Mavrodin .....</i>	209
Ioan Lascu – <i>Reflexivitatea poemului rodit în Pomul Vieții .....</i>	213
Nicolas Cavallès – <i>Irina Mavrodin: disidență și poezie .....</i>	219
Cassian-Maria Spiridon – <i>Uimirea creatoare a Irinei Mavrodin .....</i>	229
Maria-Cristina Pîrvu – <i>Elemente pentru o poietică/poetică a amintirii .....</i>	241
Anne-Marie Codrescu – <i>Arc peste timp .....</i>	259
 Partea a patra – Licăriri prin pânza amintirilor	269
Elena Ciocoiu – <i>Un om ca un copac înflorit, roditor de calde, limpezi cuvinte .....</i>	271
Genoveva Preda – <i>Gânduri în noapte .....</i>	273
– <i>Sous le soleil du Midi .....</i>	275
Alina Ioniță – <i>Mâna care scria .....</i>	277
– <i>Nepământeana ființă .....</i>	279
 Partea a cincea – Traducerea ca act de creație. Tribut Irinei Mavrodin	281
Michel Wattremez – <i>Omagiu Irinei Mavrodin .....</i>	283
– <i>Trei poeme eminesciene în traducere inedită .....</i>	286
Mircea Ardeleanu – <i>Florilegiu (traduceri din opera poetică a Irinei Mavrodin) .....</i>	309
 Epilog	339
Alina Ioniță, Patricia Apostol – <i>Lectura plurală și proba Timpului .....</i>	341

Retrosopii biografice¹

1929 – 1940

Irina Mavrodin se naște pe 12 iunie 1929, la Oradea, într-o familie de intelectuali, cu vechi rădăcini grecești, pe linie paternă.

Pericle Mavrodin, bunicul tatălui meu, (...) descindea dintr-o familie cu origini îndepărtate în Grecia, familie venită în Principatele Române la începutul secolului al XIX-lea sau poate și mai devreme.

Tatăl său, Anastase Mavrodin (născut la Mărășești, în 1896), absolvent al Liceului „Unirea” din Focșani, urmas cursurile facultății de Litere și Filosofie din București, secția Franceză – Română, cursuri începute în toamna anului 1915. În primele luni ale războiului, își pierde însă tatăl, Nicolae Mavrodin, mort pe front –

---

¹ În cuprinsul textului care urmează, fragmentele scrise cu caractere italice reprezintă mărturii ale Irinei Mavrodin, selectate după criteriul cronologic din volumele sale de interviuri și eseuri, respectiv: *Spațiul continuu* (Ed. Univers, București, 1972), *Uimire și poiesis* (Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1999), *Cvadratura cercului* (Ed. Eminescu, București, 2001), *Convorbiri cu Alexandru Deșliu* (Ed. Pallas Athena, Focșani, 2004), *Vă iubesc / I love you* (Editura Revistei Convorbiri literare, Iași, 2008), *Partea și întregul. Eseuri sau Obsesii fragmentate* (Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 2009), *Șapte zile cu Alexandru Vona* (Ed. Timpul, Iași, 2011), *Autoscopii, autoficțiuni sau Câmpul cu maci* (Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 2013). De asemenea, câteva dintre aceste fragmente sunt preluate din *Postfața* la Gaston Bachelard, *Pământul și reveriile odihnei* (Ed. Univers, București, 1999) și *Prefața* la Marcel Proust, *Carnete* (Ed. RAO, București, 2010), semnate tot de Irina Mavrodin.

LEBRIS

We know
books

tragic eveniment ce îl determină să se înroleze voluntar în armată, deși, în calitate de „fiu unic la mamă văduvă”, era scutit de orice obligație de a participa la luptă. Își întrerupe astfel studiile, pe care le va relua după încheierea conflagrației, de unde se întoarce decorat cu „Virtutea militară”. Marcat de ororile războiului, a luat inițiativa construirii mausoleului de la Mărășești, în calitate de președinte al Asociației studenților putneni, apoi inițiativa amplasării unei plăci comemorative cu numele foștilor elevi ai Liceului „Unirea” din Focșani, care își pierduseră viața în Marele Război, placă ce se află în holul de la intrarea în liceu. Spirit strălucit, Anastase Mavrodin s-a făcut remarcant, pe durata studiilor universitare, de reputatul comparatist Charles Drouhet, șeful catedrei de Franceză, care îi propune să rămână în universitate ca asistent. Refuză însă propunerea, preferând să plece la Oradea, ca profesor în învățământul preuniversitar, împreună cu tânăra sa soție, Maria Mavrodin (născută Popescu, descendentă dintr-o familie putneană), medic oftalmolog, care profesează la Spitalul de Stat din oraș și care „*avea să devină mai târziu unul dintre marile nume ale oftalmologiei românești*”. În calitate de profesor la Școala Normală „Iosif Vulcan”, Anastase Mavrodin se distinge între colegi nu numai prin calitățile profesionale, ci și prin cele morale, fiind ales director al acestei instituții, pe care o va conduce până în 1940, an în care un alt eveniment dramatic, Dictatul de la Viena, îl va determina să se refugieze împreună cu întreaga familie la Focșani, unde avea să profeseze chiar la liceul ale cărui cursuri le urmase în adolescență – Liceul „Unirea” –, în vreme ce soția sa se va angaja ca medic la Spitalul de oftalmologie din oraș.

Anii petrecuți la Oradea au fost ani senini, luminați de tihna, bucuria și dezvoltarea ce au caracterizat întreaga perioadă interbelică. Anastase Mavrodin s-a dedicat în acest răstimp unor importante activități de promovare a culturii române în zona de graniță, participând astfel la amplul și anevoiosul proces de racordare a provinciei recent revenite între hotarele Patriei la instituțiile statului și la viața socio-culturală din Vechiul Regat.

În plan personal, anii aceștia vor fi pentru Anastase și Maria Mavrodin la fel de luminoși. Acum se nasc cei trei copii ai familiei: Irina (în 1929) – viitoarea scriitoare, Maria (în 1937) și Alexandru (în 1939). Despre acești primi ani ai copilăriei, petrecuți în mijlocul familiei, Irina Mavrodin avea să-și amintească peste ani cu nostalgie:

În familia mea a domnit o mare iubire. (...) O mare iubire, care însemna armonie și încredere deplină unii față de alții. O bună energie, dar și un calm, o seninătate, atât de rare în zilele noastre. Am înmagazinat mari rezerve de lucruri bune pentru sufletul și mintea mea în perioada cât am trăit în preajma părinților mei, rezerve din care îmi trag încă puterea și acum.

Ne iubeam, eram foarte uniți. Și, trebuie să adaug, așa am rămas până la capăt. Părinții noștri se iubeau și se respectau între ei (...). Asta a făcut, cred, ca în relația dintre noi, cei trei copii, și părinții noștri să nu intervină o posesivitate nesănătoasă. Mama și tata se îngrijeau mult de educația noastră, dar nu ne „sufocau” impunându-ne regulile de viață și principiile în care credeau. Prin comportamentul lor, se constituiau pentru noi în adevărate modele – de

LBRIS | We know
books

*muncă, disciplină, cinste, respect față de semeni,
indiferent de condiția lor socială.*

În fragedă copilărie, această educație în spiritul iubirii și al toleranței avea să-și pună adânc amprenta pe modul de a fi al Irinei Mavrodin – intelectual, moral, emoțional și estetic.

Prima școală a fost familia mea, părinții mei adică, dar și înțeleapta mea bunică din partea mamei, Paraschiva, care locuia împreună cu noi, dar și înțeleapta mea dădacă Ioana, țărancă din Vrancea, care a stat cincizeci de ani în familia noastră. (...) De la Paraschiva și de la Ioana am învățat să intru în comunicare cu natura într-un fel pe care nu cuvintele îl pot exprima, ci doar exemplul celui de lângă tine care are un asemenea dar.

Amândoi părinții mei au fost niște adevărați intelectuali, tipici pentru elita intelectualității noastre dintre cele două războaie. Tata, strălucit profesor de franceză, mi-a transmis iubirea pentru limba și cultura franceză. (...) Mama, reputat medic oftalmolog, una dintre primele femei-medic din România, m-a crescut în respectul muncii și al autodisciplinei. Și tata și mama m-au învățat ce înseamnă cinstea și competența, munca bine făcută, amândoi m-au făcut să urăsc încă de mică minciuna și impostura. (...) Părinții mei erau patrioți, în acel sens bun care începe să se piardă, să se degradeze într-atât încât parcă nu ne mai vine să folosim cuvântul, fără să-l putem înlocui totuși cu altul. Cinste, adevăr, bună-credință, iubire de semeni, muncă – iată valorile în care am crescut.

Anii petrecuți în Oradea, la mijlocul perioadei interbelice, își vor păstra mereu poezia în sufletul viitoarei scriitoare. Oradea era încă de pe atunci un oraș modern, cosmopolit, cu un mozaic etnic impresionant, moștenit din vremea Imperiului Austro-Ungar, unde românii erau etnia majoritară, alături de care evreii numărau nu mai puțin de o cincime din populație, trăind în armonie cu importantele comunități de germani, slovaci și ucraineni.

Oradea era pentru mine un oraș ca din poveste (...): clădiri colorate, cu o arhitectură în stil rococo... În gândul meu mă întâlnesc mereu cu Oradea. Mă simt de acolo. Senzația mea este că eu aparțin Transilvaniei, orașului Oradea, nu Vechiului Regat...

Văd, dacă privesc în urmă, o copilărie paradisiacă: o Oradea întrezărită ca printr-o ceață de basm, vacanțe nesfârșite la vie, la Satu-Nou, lângă Panciu, în casa străbunicului meu din partea mamei, preotul Gheorghe Popescu...

[Această] experiență va deveni un criteriu pentru tot ce am trăit sau am creat ulterior. Nu se poate înțelege nimic din viața mea fără referirea la această copilărie petrecută în mare parte la țară.

Crescând la Oradea până la vârsta de 10 ani, Irina Mavrodin își începe aici studiile, făcând clasele primare la o școală de aplicație de pe lângă Școala Normală „Spiru Haret”, al cărei director era tatăl său.

... era o școală primară care aplica metode didactice moderne, mai blânde, mai permissive...

1940 – 1944

După Dictatul de la Viena, familia Mavrodin se refugiază la Focșani, unde Irina continuă școala cu anii de gimnaziu și unde resimte destul de acut diferența de stil didactic față de pedagogia care se practica la Oradea. Cu toate acestea, capătă aici solide cunoștințe de cultură generală.

Doamna Hagiu ne pregătea pentru admiterea la liceu într-un ritm care-l prefigura pe cel de astăzi. Datorită ei am învățat multă și bună gramatică și ortografie română și îmi amintesc cum mă opream pe stradă, în drum spre școală, spre a desena pe ziduri, cu degetul, conturul hărții României, râurile și munții.

Acești ani au o importanță majoră în formarea intelectuală a Irinei Mavrodin. Școala este complementară educației primite în familie. Citește mult. Biblioteca de acasă este o atracție de nestăvilit. Odată cu cultura, crește însă și caracterul. Valori morale profunde îi jalonează permanent maturizarea. Modestia, sinceritatea, respectul față de aproapele, munca făcută cu minuție și responsabilitate, corectitudinea – nu numai în muncă, ci și în relațiile cu oamenii – îi sunt inoculate treptat, devenind în mod natural parte din ființa sa.

M-am născut – spre a spune așa – cu o carte-n mână. Casa noastră era plină de cărți, iar tata ținea foarte mult ca noi, copiii, să citim, știa să ne facă să iubim la nebunie cărțile, lectura. Dar, pe de altă parte, datorită faptului că Ioana, dădaca noastră (...), era o țărancă din Vrancea, încă de foarte mici am fost mereu într-un contact strâns „cu viața”, cu viața animalelor și a

plantelor mai întâi. Vacanțele lungi, pe care le petreceam la țară (...) mă introduceau în viața satului, la care participam cu un fel de copilărească fericire. Îmi plăcea să ies în întâmpinarea vacilor când veneau de la pășune, să le mân mergând desculță prin praful gros, să am mândria de a le aduce acasă. (...) Dar, încă de atunci, ceea ce citeam îmi intra parcă direct în sânge, devenea propriul meu sânge.

În copilărie, adolescență, tinerețe și prima maturitate am citit mult și cu mare bucurie, ca un cititor „inocent”. Lecturile erau pentru mine atunci adevărate „evenimente” ale vieții, ele îmi alimentau din plin imaginația și tot ce se întâmpla în cărți era pentru mine la fel de real și de important ca și viața însăși.

Tatăl meu avea o bibliotecă în limba franceză (literatură, critică literară, filosofie, istorie) cu totul ieșită din comun, chiar și pentru acea perioadă dintre cele două războaie, când în România exista o intelectualitate solid formată la școala franceză. Începea atunci pentru mine (...) un drum care s-a construit pas cu pas, parcă de la sine, în afara oricărui plan sau program sau proiect.

În jurul vârstei de paisprezece ani, Irina Mavrodin resimte, în mijlocul naturii, primele impulsuri creatoare, prima chemare către poezie.

Am scris primul meu poem când eram foarte tânără, aproape un copil. Îmi pare rău că nu mai am acest poem, care s-a pierdut nu știu când și

cum. În el apar primele mele autoscopii, autoficțiuni, cele din care s-au născut toate cărțile mele.

Totul a început astfel: în fața unui câmp cu maci, am simțit brusc nevoia (precum Proust văzând cele trei clopotnițe binecunoscute) să iau un creion și o foaie de hârtie și să mă pun pe scris (aveam în jur de paisprezece ani). Am scris un poem în versuri albe, de vreo douăzeci de rânduri. (...) De ce în versuri albe, la o vârstă la care eram „hrănită”, la școală, cu poezie scrisă după regulile celei mai tradiționale prozodii și neapărat rimată? Aș spune că în mine suna o altfel de muzică decât cea „clasică”, tradițională. (...) Am avut această experiență a epifaniei, un câmp de maci (...) pe care îl percepeam în realitatea lui de aici și într-o altă realitate transsubstanțializată.

Spre sfârșitul războiului, în primăvara și vara lui 1944, părinții decid să-și trimită copiii la Bran, pentru o perioadă de șase luni, împreună cu bunica din partea tatei și cu Ioana Vărvărici, dădaca lor, pentru a-i ține mai departe de linia frontului. Acest episod va păstra, în mod paradoxal, un aer idilic în sufletul Irinei.

„Refugiul” la Bran (...) mi se păruse un fel de joacă, o aventură ca în cărțile pe care le citisem, în ciuda bombardamentelor anglo-americeane care ne obligau să ne aruncăm la pământ.

1945 – 1949

Odată cu încheierea războiului, familia se reunește la Focșani, însă este supusă la o nouă grea încercare. Pe fondul tulburărilor politice produse de schimbarea brutală de regim, tatăl Irinei, fost membru în Partidul Național Țărănesc, este arestat și condamnat, fără proces, la trei ani de închisoare.

Când a venit arestarea tatei, nu la multă vreme după „eliberarea” României, eram total nepregătiți pentru ceea ce avea să urmeze. Tata (...) era unul dintre oamenii foarte respectați – pentru probitatea lui extraordinară, pentru spiritul lui de dreptate, pentru competența lui profesională, unanim recunoscute. (...) Avea vederi și sentimente care îl apropiau de cei săraci, de cei urgisiți de soartă. Îi ajuta mult pe elevii proveniți din familiile sărace, dându-le meditații gratuite și îndemnându-i să-și continue studiile, să se ducă la universitate. Aceasta era atmosfera din casa noastră: muncă bine făcută, cinste, respect față de celălalt, oricât de sărac ar fi fost. Ca medic, mama mea ducea o viață închinată aceluiași valori. Iată de ce pentru noi, copiii, arestarea tatei a fost ceva de neînțeles, un cutremur teribil, ceva care a rupt în două existența noastră. Nu înțelegeam ce reproșuri i se pot aduce tatei, de ce un om atât de cinstit ca el și de apropiat de țărani și de muncitori a fost arestat și, fără să fie judecat vreodată, a fost dus la canal – perioadă în care nu l-am mai văzut, știu doar că îi trimiteam niște modeste pachete. Când a venit acasă, după trei ani, era de nerecunoscut, slăbise foarte mult și abia se ținea pe picioare. Tata nu s-a dat însă bătut și, în cele din urmă, a obținut un post de

LBRIS

We know
books

profesor în județul Vrancea, apoi un altul, și iar un altul. A făcut așa ani de zile naveta din Focșani, când într-o localitate, când în alta. Ceea ce nu l-a împiedicat să rămână ceea ce fusese: un profesor care își iubea meseria și și-o făcea fără cusur, ajutându-i cât putea mai mult pe elevii lipsiți de mijloace.

După întoarcerea tatălui, viața familiei Mavrodin reintră pe făgașul cel bun, copiii recăpătându-și seninătatea și bucuria cu care erau obișnuiți.

Ca orice loc al copilăriei, pentru copilul care eram și care a trăit acolo, Focșaniul era raiul pe pământ.

Îmi amintesc de grădina publică, adevărat rai pentru noi, copiii, și care se afla foarte aproape de casa noastră și de piața unde mergeam adeseori cu mama și cu Ioana, o piață extraordinar de îmbelșugată, parcă văd și acum coșurile încărcate cu struguri, toți foarte proaspeți, foarte frumoși. Îmi place mult să mănânc struguri (...) iar acum sunt în mare suferință, pentru că au dispărut, îmi pare mie, acele soiuri miraculoase ale copilăriei mele. (...) Îmi mai amintesc și de teatrul „Pastia”, clădire care mă impresiona foarte mult, și, bineînțeles, de liceul de fete, unde mă duceam zilnic, ca o silitoare elevă căreia, pur și simplu, îi plăcea să meargă la școală. (...) Apoi, în amintirea mea răsar și câteva din așa numitele „case boierești”, numeroase în bogatul Focșani de odinioară...

Tot acum este una dintre perioadele de mari acumulări intelectuale. Datorită deschiderii pe care i-o oferă